

MIDA TEAME EESTI- JA VENEKEELSETE KOOLIDE KULTUURIERINEVUSTEST? ÕPILASTE KOGEMUSED

Maria Erss

Tallinna Ülikool

Haridusfoorum Tallinnas 7. veebruar 2024

MIS ON KOOLIKULTUUR?

- Koolikultuuri määratletakse ka kui ajalooliselt edasi antud tähendusmustreid, mis sisaldavad koolikogukonna liikmete poolt mõistetavaid norme, väärtusi, tõekspidamisi, tseremooniaid, rituaale, traditsioone, müüte ja mis kujundavad inimeste mõtlemist ja tegevust. (Stolp, Smith 1994).

KOOLIKULTUURI MÕISTMISE TÄHTSUS ÜLEMINEKUL EESTIKEELSELE HARIDUSELE

- Eestikeelsele haridusele üleminek ei puuduta vaid vene õppekeelega koole, kus ilmselt õpetab tulevikus rohkem eesti emakeelega õpetajaid.
- Selle tulemusel suureneb ka eestikeelsetes koolides teise emakeelega õpilaste hulk klassis.
- See tähendab mitte üksnes keeleõppega seotud väljakutseid, vaid ka vajadust mõista erinevate kooli- ja kodukeskkondade kultuurilisi eripärasid.

KUIDAS UURIDA KOOLIKULTUURI?

- Üks võimalus on uurida, milline on õpikäsitus konkreetses koolis.
- Kui õppijakeskne on õpikäsitus?
- Millised on suhted õpilaste ja õpetajate vahel?
- Aga õpilaste ja õpetajate omavahelised suhted?

ÕPPIJA AUTONOOMIA JA AGENTSUS (EHK TEGEVUSVÕIMEKUS)

- Õppijakeskne õpikäsitus seostub näiteks õppija autonoomia ja agentsusega.
- Mil määral pakutakse õpilastele valikuid?
- Mille üle saavad nad ise otsustada?
- Kuivõrd toetavad õpetajad avatud arutelusid ja õpilaste oma arvamuse avaldamist? Isegi kui see on kriitiline arvamus?
- Kas õpilased saavad oma ideid ellu viia ja tunda, et nad ise juhivad enda elu?

Miks on see oluline? Agentsus on seotud õppija eneseregulatsiooni oskuste arengu ja heaoluga ning võimega teha hästi läbimõeldud otsuseid kõikides elusituatsioonides (kaasa arvatud ootamatutes olukordades).

EESTI- JA VENEKEELSETE KOOLIDE ÕPILASTE AGENTSUSE UURING

- I kvalitatiivne fookusgrupi uuring eesti ja vene gümnaasiumide 10. klassides (kokku 8 intervjuud – 4 eestikeelses ja 4 venekeelses koolis - ja 37 intervjuueeritavat) 2021. aasta kevadel
- II TLÜ Kooliuuringus agentsuse küsimustik (9309 õpilast 6.-12. klassist: 54 eestikeelset, 2 kakskeelset ja 3 venekeelset kooli) 2022 talvel

EESTI EMAKEELEGA ÕPILASTE VALIKUD: KOOLIVALIK

- „Näiteks minul tuli kohe meelde 10. klass. Ma arvan, et väga paljud võivad siin samastuda, et valik, kuhu kooli siis astuda sügisel. See on juba tegelikult lühikese perspektiivi puhul vaadates päris kaua aega tagasi, aga kui võtta kogu koolitee jooksul, siis oli suht hiljuti see. Ma tundsin küll, et see hetk ma saavutasin agentsuse. Ma olin väga pikalt läbi kaalunud, et kuhu kooli minna, mis on need plussid-miinused ja nii edasi.“
- Karl, eestikeelne gümnaasium 4

VALIKAINETE VALIKUD EESTIKEELSES GÜMNAASIUMIS

- „Jah, meil on hästi palju vabadust ka valikainetega. Et kui mina kultuuris näiteks olen huvitatud ka meditsiini kohta, siis ma saan võtta neid aineid, mis meditsiinile on kohustuslikud. Et ma saan ikka seda ala laiendada, kui ma vaid ise tahan.“
- Kerli, eestikeelne gümnaasium 4

ВЕНЕ ÕPILASTE PIIRATUD KOOLIVALIK: KEELEBARJÄÄR

- „Наверное, возможность получить образование [...], потому что если идти на эстонский, то, представляете себе, этот ученик русской школы, которого учили, как иностранный язык, приходит в эстонскую школу и всё – это полный просак, то есть, что делать? никто не знает... и скорее всего эту школу они бы скоро покинули, поэтому так происходит... **Языковой барьер влияет, наверное, на возможности...**“
- Irina, venekeelne gümnaasium 7

VALIKUID PIIRAB RESSURSSIDE PUUDUS JA HIRM TEISE KULTUURI EES

- И вот ещё был один такой случай, это было совершенно недавно, тоже в девятом [...] был, ну, мне нужно было сделать выбор, в какую гимназию идти, просто у нас в X одна гимназия и, как бы, в принципе выбора-то нету, но есть возможность ещё поехать в другой город. Я вот хотела поехать бы в Таллин, потому что там есть практика эстонского языка, а у меня с языками проблемы, я думала, что для меня это было бы **преодоление своих каких-то препятствий, страхов**, это было бы хорошая возможность для меня... **ну вот, была проблема в том, что, как бы, где я бы жила**, поэтому, наверное, из-за этого мне пришлось сделать выбор, что я всё-таки буду учиться в X гимназии.
- Aleksandra, vene gümnaasium 7

VALIKUTE PUUDUMINE VENEKEELES GÜMNAASIUMIS

- **У нас, к сожалению, в школе нет такой возможности – выбирать конкретный предмет выбирать направление, хотя, я считаю, это было бы очень хорошей идеей, потому что в зависимости от того, что ты хочешь изучать в будущем... Например, в университете, если ты не собираешься поступать на врача, то тебе не нужны очень углубленные знания в химии или физике, и биологии...**
- Marlena, vene gümnaasium 8

VENEKEELED ÕPILASED ON EESTI HARIDUSSÜSTEEMIST ISOLEERITUD

- Ну, я думаю, здесь проблема самой образования, **я слышала, что как таковой системы образования в Эстонии нет собственной, и поэтому всё идёт на базе американского, но какой-то своё, и получается вообще какая-то каша, и в итоге все, в итоге вот это выходит, что никому ничего не нравится и все хотели бы что-то поменять...**

Irina, vene gümnaasium 3

- „**Не, хотелось бы видеть реформу образования, ну а кто этим будет заниматься? А почему до сих пор её нет?**“ (Katja)

AGA ÕPETAJAD ON ERINEVAD... ÕPILASE TEGEVUSVÕIMEKUS SÕLTUB ÕPETAJAST

- „Ну в моей ситуации, мне кажется, дело еще в том, что все-таки даже если учителя одного возраста – люди же разные. И исходя из того, что я долгое время уже работаю, например, с определенным учителем, я знаю, какой у него подход... Я знаю, гибкий он, пойдет ли он на уступки, можно ли с ним договориться или нельзя.. И так как каждый да должен выживать в нашей школе (смеется), **если он хочет получать хорошие оценки**, ну как в любом коллективе... каждому... **у меня к каждому учителю свой подход.**“
- Marlena, vene gümnaasium 8

ÕPETAJA REEGLITE JÄRGI MÄNGIMINE, ET SAADA HÄID HINDEID

- „Поэтому я просто поняла, что хорошо, я буду играть по твоим правилам и делать то, что ты хочешь, потому что мне нужна твоя «5» (смеется)... От тебя нужна только моя хорошая оценка, все! [...] И я думаю, что в нашем мире только так сейчас и можно выживать... чтобы получать какие-то хорошие результаты...“
- Marlena, vene gümnaasium 8

GÜMNAASIUM ON VÕRRELDES PÕHIKOOOLIGA POSITIIVNE KOHT

- Mul isiklikult oli nagu **väga positiivne kogemus** minna üle gümnaasiumisse meie kooli, sest et **sellega kaasnes kuidagi palju rohkem vabadust** ja õpetajad ei ole pidevalt kannul mingisuguste tööde ja asjadega, vaid ka mõistavad ja võtavad meid täiskasvanulikemana ja seltskond on ka täiesti erinev, et inimesed gümnaasiumisse tulevadki sinna õppima ja tulevadki sinna asju tegema ja see on ka väga motiveeriv teistele.
- Linda, eestikeelne gümnaasium 1

SAMA VENEKEELSES KOOLIS

- В гимназии мне, если сравнивать с гимназией, мне нравится, что тут мы на своей волне, тут нас не считают несостоявшимися полуплюдми, которые не должны думать по-своему, которые должны идти по шаблону, тут приветствуется наше мнение, **тут приветствуется, ну в большинстве своём, то, что мы личности...**
- Katja, vene gümnaasium 7

VENEKEELNE PÕHIKOOL ON AUTORITAARSEM

- Да, мы были просто серыми людьми, которые должны были просто идти по цепочке и ничем не отличаться, вот это приветствовалось... учителя всегда поощряли тех детей, которые были спокойными, мягкими и следовали всем их указаниям, а других, которые позволяли себе с места сказать, что “вы не правы, я считаю по-другому”, **они просто ненавидели таких людей, они постоянно писали замечания, ставили неудовлетворительные оценки, то есть пытались по-всякому задавить эту индивидуальность в людях...**
- Katja, vene gümnaasium 7

EESTI JA VENE KULTUURI ERINEVUSED: TABU TEEMA

- I: А расскажите, что такое русская культура в школе? Что в чём она выражалась?
- Aleksandra: В плане, то, что там учителя – они русские и как бы **русские и эстонцы, они же отличаются и по характеру**, вообще сами люди другие, и, ну как-то, разница чувствуется...
- I: А какая разница, в чём?
- Aleksandra: Ну...
- Katja: С некоторой стороны уже **расизм** идёт...

KOOLIKULTUURI VÕRDLU EESTIKEELSETES JA VENEKEELSETES KOOLIDES

- Eestikeelseid koole iseloomustati positiivsemate märksõnadega, n. *sõbralik, paindlik, akadeemiline, traditsioonid, huumor, arvestav ja mõistev, ettevõtlikkus, lennukad ideed, vastutulelikud õpetajad*
- Venekeelseid koole iseloomustasid n. märksõnad: *спокойные отношения между учениками, Стресс с учителями, Недопонимание, Страх.*
- Ühes venekeelses koolis oli positiivne õhkkond: *Поддержка, Взаимопонимание, дружелюбная атмосфера/ уютная обстановка, Комфорт, поиск компромиссов, хорошие взаимоотношения, Развитие, командная работа, Семья*

KULTUURIERINEVUSED EESTI- JA VENEKEELSETES KOOLIDES

• **Venekeelne kool**

- Kinnipidamine igasugustest reeglitest
- Range hierarhia
- Akadeemiliste traditsioonide väärtustamine
- Kollektiivne otsustamine; kollektiiv nagu “pere”
- Õpetajakeskne (frontaal)õpe
- Õpetaja on autoriteet
- Töö ebasoodsatest oludest pärit lastega
- Rõhk hinnetel ja õppeedukusel

• **Eestikeelne kool**

- Vähem hierarhiat suhetes (kaasa arvatud suhetes õpilastega)
- Õpetajatel ja õpilastel on rohkem autonoomiat
- Iseisvate otsuste tegemise kultuur
- Dialoogilisemad õppemeetodid
- Õpetajad tunnetavad autoriteedi kadumist
- Hinnete kõrval väärtustatakse ka õppija heaolu

KOOLIKULTUURI ERINEVUSTE KOHTA SAAME INFOT KA KVANTITATIIVSEST UURINGUST

- Valimis 8510 õpilast 55 eestikeelsest gümnaasiumist
- 687 õpilast 4 venekeelsest gümnaasiumist (1 neist oli kakskeelne kool)

Palusin õpilastel hinnata oma tegevusvõimekust, õpetajate toetust enda tegevusvõimekusele ja enda sihikindlust.

Uurisin ka tegevusvõimekuse seost õpilaste töökogemusega.

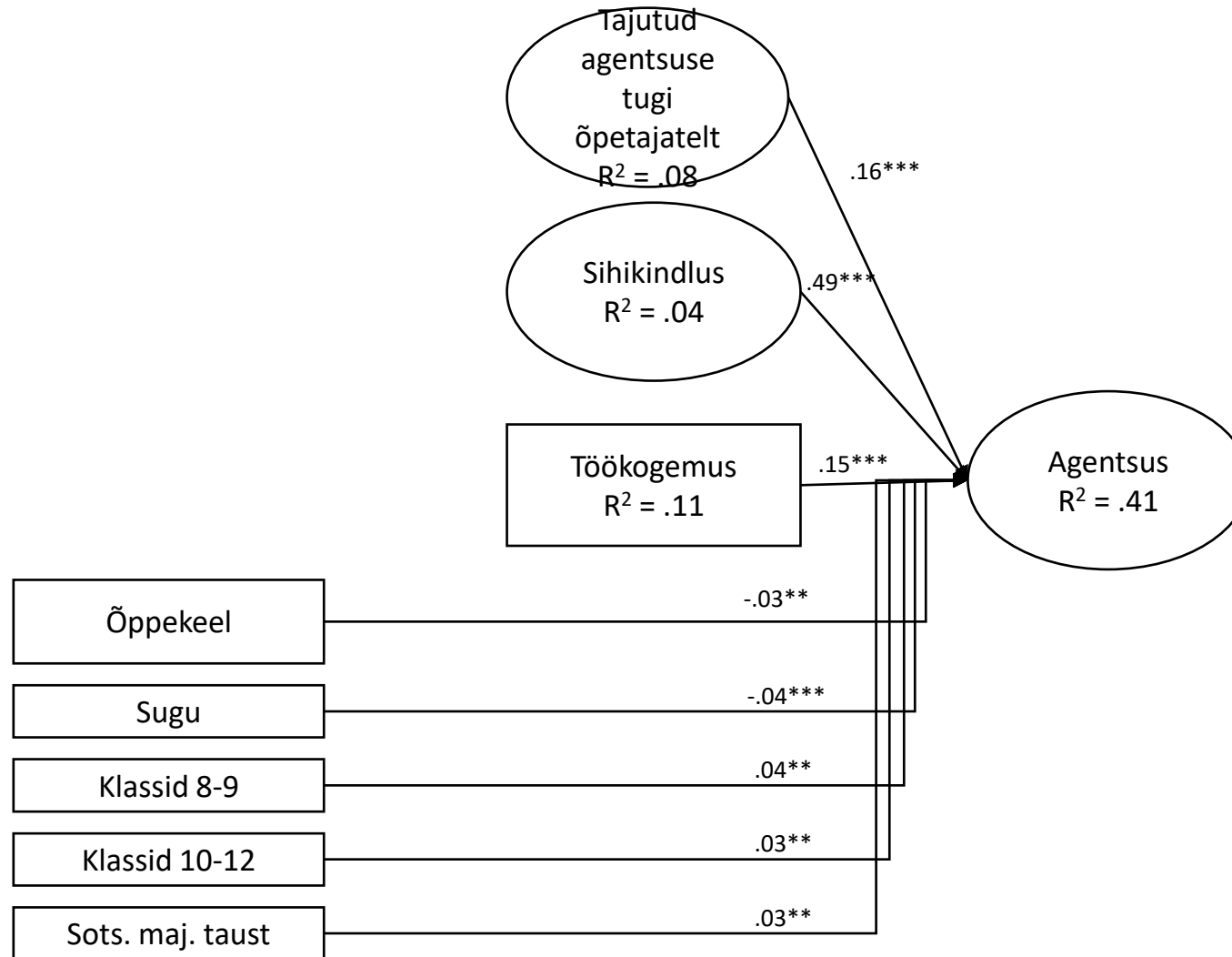
VÄITED, MILLEGA MÕÕTSIN TEGEVUSVÕIMEKUST

- *Ma olen tihti tundides valmis tegema ettepanekuid õppetöö paremaks korraldamiseks*
- *Kui ma näen koolis, et midagi on halvasti, siis olen valmis sekkuma olukorra parandamiseks*
- *Ma olen alati valmis protesteerima (rahulolematust väljendama), kui mõni õpetaja kohtleb mind või mu klassikaaslast ebaõiglaselt*
- *Ma olen võimeline keelduma täitmast õpetaja korraldust, kui see on vastuolus sellega, mis on minu arust õige või vale*
- *Ma suudan enamasti oma klassikaaslaste survele (teha midagi, mis on mulle vastumeelne) vastu hakata, isegi kui see teeb mind nende silmis ebapopulaarseks*

TAUSTATUNNUSED

- Kontrollisime järgmiste taustatunnuste mõju agentsusele:
- Kooli õppekeel
- Sugu
- Klass/kooliaste
- õpilase sotsiaalmajanduslik taust mõõdetuna raamatute arvus kodus

ÕPPIJA AGENTSUST ENNUSTAVAD FAKTORID

MIS ENNUSTAB ÕPPIJA TEGEVUSVÕIMEKUST?

- Tajutud tugi õpetajatelt õpilase tegevusvõimekusele
- Sihikindlus
- Töökogemus.

Mida rohkem tuge õpilased tajuvad õpetajatelt oma tegevusvõimekusele, seda tegevusvõimekamad nad on ($\beta = .16, p < .001$). Sihikindlus selgitab oluliselt erinevusi tegevusvõimekuses ($\beta = .49, p < .001$). Mida sihikindlam on õpilane, seda tegevusvõimekam. Ja mida rohkem on neil erinevat liiki töökogemust, sest tegevusvõimekamad nad on ($\beta = .15, p < .001$).

TAUSTATUNNUSTE MÕJU

- Oluliselt mõjutab tegevusvõimekust **sugu**: poisid hindavad enda tegevusvõimekust kõrgemalt ($\beta = -.04, p < .001$) kui tüdrukud, tajuvad suuremat toetust õpetajatelt ($\beta = -.04, p < .001$), ja on sihikindlamad ($\beta = -.04, p = .005$). Poistel on veidi rohkem töökogemust ($\beta = -.05, p < .001$) kui tüdrukutel.
- **Vanemate klasside õpilased** (10.-12. klass) on võrreldes noorematega (6.-7. klass) tegevusvõimekamad ($\beta = .03, p = .007$), sihikindlamad ($\beta = .17, p < .001$), tajuvad rohkem õpetajate tuge oma tegevusvõimekusele ($\beta = .18, p < .001$) ja neil on palju rohkem töökogemust ($\beta = .35, p < .001$).
- **Parema sots. majandusliku taustaga õpilased** on tegevusvõimekamad ($\beta = .03, p = .006$), sihikindlamad ($\beta = .10, p < .001$) ja kogevad rohkem õpetajate toetust ($\beta = .08, p < .001$).

TULEMUSED: ERINEVUSED EESTI- JA VENEKEELSETE KOOLIDE VAHEL

- Me eeldasime, et leiame erinevusi eesti- venekeelsete õpilaste tegevusvõimekuse vahel.
- Leidsime, et eestikeelsete koolide õpilased hindasid enda tegevusvõimekust veidi kõrgemalt ($\beta = -.03$, $p = .008$), õpetajate toetust enda tegevusvõimekusele tunduvalt kõrgemalt ($\beta = -.19$, $p < .001$), ja eestikeelsete koolide õpilastel oli rohkem töökogemust ($\beta = -.08$, $p < .001$) võrreldes venekeelsete koolide õpilastega.
- Õpilaste sihikindluses erinevusi ei olnud ($\beta = -.03$, $p = .068$).
- Eestikeelsete koolide õpilastel oli rohkem töökogemust minevikus, töötades koolivaheagadel, õpilasmalevas, tehes muud tasustatud tööd (näiteks oma firmas) ja vabatahtlikku tööd tehes. Vene koolide õpilased töötasid veidi rohkem küsitluse hetkel paralleelselt kooliga.

JÄRELDUSED

- Eesti- ja venekeelsete koolide õpilastel on erinevad valikud, võimalused otsustada ja enda elu mõjutada.
  - Eestikeelsete koolide õpilastel on rohkem valikuid nii koolis kui ka koolist väljas (n. saada töökogemust), õpilaskesksem ja vähem hierarhilisem koolikultuur.
  - Rohkem tähelepanu tuleb pöörata õpilaste ja eriti tüdrukute tegevusvõimekuse ja valikute toetamisele.
  - Töökogemuse saamine väljaspool kooli muudab õpilased enesekindlamaks ja tegevusõimekamaks, järeltuleks julgustada õpilasi erinevaid töid proovima.
-
- **Vt. teemakohaseid publikatsioone:**
-
- Maria Erss (2023): Comparing student agency in an ethnically and culturally segregated society: How Estonian and Russian speaking adolescents achieve agency in school, *Pedagogy, Culture & Society*, DOI: 10.1080/14681366.2023.2225529
  - Maria Erss, Krista Loogma & Anna-Liisa Jõgi (2024) The effect of teacher agency support, students' personal perseverance and work experience on student agency in secondary schools with Estonian and Russian instructional language, *Cogent Education*, 11:1, 2314515, DOI: 10.1080/2331186X.2024.2314515

Uuringut toetas Eesti
Teadusagentuur grandiga
PUTJD1031 ja Euroopa Liit

FEWL

ENHANCING RESEARCH
ON THE INTEGRATION OF
FORMAL EDUCATIONAL PROGRAMMES
AND WORKPLACE LEARNING

**Funded by
the European Union**

TALLINN UNIVERSITY
School of
Educational Sciences